

Źródła internetowe

Bezrobocie rejestrowane, Publiczne Służby Zatrudnienia, 2016, <http://psz.praca.gov.pl/rynek-pracy/statystyki-i-analazy/bezrobocie-rejestrowane> (data dostępu: 25.02.2016).

Małżeństwa i dzietność w Polsce, GUS 2016, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/malzenstwa-i-dzietnosc-w-polsce,23,1.html> (data dostępu: 20.02.2016).

Podstawowe informacje o rozwoju demograficznym Polski do 2014 roku, GUS, 2015, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/podstawowe-informacje-o-rozwoju-demograficznym-polski-do-2014-roku,12,5.html> (data dostępu: 20.02.2016).

Przemoc w rodzinie, Komenda Główna Policji, 2016, <http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie/50863,Przemoc-w-rodzinie.html> (data dostępu: 25.02.2016). *Warunki życia rodzin w Polsce*, GUS, 2014, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/dochody-wydatki-i-warunki-zycia-ludnosci/warunki-zycia-rodzin-w-polsce,13,1.html> (data dostępu: 20.02.2016).

Wsparcie dla rodzin z dziećmi, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, 2016, <https://www.mpips.gov.pl/wsparcie-dla-rodzin-z-dziecmi> (data dostępu: 20.02.2016).

Changes in the demographic structure of the population and their impact on national economy

Zmiany struktury demograficznej ludności i ich wpływ na gospodarkę narodową

Marta Maier

Politechnika Gdańska

marta_maier@poczta.onet.pl

Abstract

The problem of changes in the demographic structure of the population and the allocation of resources in the context of the economic development of the state should be contemplated in the redistribution of income, which is based on three basic planes, namely: macroeconomic, pensions and private income transfers for the household sector. Of great importance in the context of the above-mentioned relationship is a factor of an aging population, because as the process leads to the accumulation of issues related to the split-flow of goods and services (in value), which are produced in the marketing process. Prospects occurring in this area are limited due to the relationship that takes place between the number of working people and retirees, the dynamics of change, and the value of national income. Depending on what time there are defined on the basis of intergenerational income redistribution, which highlights the problem of intergenerational transfers with special emphasis on the aging population.

The aim of this study is to investigate the impact of changes in the demographic structure of the population, with special emphasis on the process of aging of the population on the national economy.

The article uses data from the Central Statistical Office relating to the demographic situation in Poland and the population forecasts for 2035 years.

Keywords: demography, demographic structure, economy, population, aging society

Streszczenie

Problem zmian struktury demograficznej i alokacji zasobów ludności w kontekście rozwoju ekonomicznego państwa należy do rozważań w ramach redystrybucji dochodów, co odbywa się na bazie trzech zasadniczych płaszczyzn, a mianowicie: makroekonomicznej, systemu emerytalnego oraz prywatnych transferów dochodów w przypadku sektora gospodarstw domowych. Ogromne znaczenie w ramach wyżej wymienionych powiązań ma czynnik starzenia się społeczeństwa, gdyż jako proces prowadzi do narastania kwestii związanej z podziałem strumienia dóbr i usług (w wartości bieżącej), które wytwarzane są w procesie gospodarczym. Perspektywy występujące w tym zakresie są ograniczone ze względu na relację, jaka zachodzi pomiędzy liczbą osób pracujących i emerytów, dynamiką zmian, a także wartością dochodu narodowego. Zależności, jakie wówczas występują, definiowane są na podstawie międzypokoleniowej redystrybucji dochodów, co podkreśla problem związany z transferem międzypokoleniowym, ze szczególnym uwzględnieniem starzenia się ludności.

Celem niniejszego opracowania jest zbadanie wpływu zmian struktury demograficznej ludności, ze szczególnym uwzględnieniem procesu starzenia się ludności, na gospodarkę narodową.

W artykule wykorzystano dane Głównego Urzędu Statystycznego odnoszące się do sytuacji demograficznej w Polsce oraz prognozy ludności na 2035 rok.

Słowa kluczowe: *zmiany demograficzne, gospodarka, ludność, starzenie się, społeczeństwo*

Wprowadzenie

Proces starzenia się społeczeństwa zapoczątkowany został tzw. przejściem demograficznym, które wiązało się ze zmianą reżimu reprodukcji populacji z tradycyjnego na nowoczesny, w którym dominującym zjawiskiem stała się niska stopa zgonów i urodzeń. Tym samym przeobrażenia te doprowadziły do zmiany struktury wiekowej ludności Polski.

Zmiany struktury demograficznej ludności wywierają wpływ na funkcjonowanie całej gospodarki. Konsekwencje zmian związane są z dwoma głównymi trendami, czyli zmniejszeniem liczby ludności oraz postępującym zjawiskiem starzenia się społeczeństwa.

Spadek liczby ludności wynikający z obniżenia współczynnika dzietności (wartość wskaźnika na poziomie niższym niż 1,5) (Komisja Europejska, 2009, s. 397) wiąże się z utrudnieniem względem zastępowalności pokoleń, co prowadzi do zmniejszenia liczby osób w wieku produkcyjnym – z 25,9 mln w 2010 roku do 21,8 w 2035 roku (GUS, 2009). Oddziałuje to bezpośrednio na dostępność występujących w gospodarce zasobów pracy.

Dla Polski zasoby te, traktowane jako rezerwa, stanowią czynnik decydujący o możliwościach rozwoju gospodarczego, gdyż powodują zmniejszenie luki w kwestii wydajności pracy oraz dostępu do kapitału. Ograniczenie zasobów pracy będzie miało swoje odzwierciedlenie na rynku pracy, co wymusi konieczność wprowadzenia zmian w ramach struktury gospodarki polskiej.

Kolejnym problemem, z jakim musi zmierzyć się polska gospodarka, jest niska aktywność zawodowa Polaków. W 2010 roku spośród osób w wieku produkcyjnym około 60–64% (GUS, 2011) zaliczyć można do grupy aktywnych zawodowo. Niska aktywność zawodowa wraz ze spadkiem ogólnej liczby ludności będzie zwiększała presję wzrostu płac w przedsiębiorstwach.

Ważną konsekwencją kryzysu demograficznego jest również proces starzenia się polskiego społeczeństwa, związany ze stałym wydłużaniem przeciętnej długości życia.

Na podstawie prognoz GUS liczba osób powyżej 65. roku życia zwiększy się do poziomu 8,35 mln w 2035 roku – w 2010 roku wynosiła 5,1 mln (GUS, 2009). Zjawisko to będzie miało bezpośrednie skutki o charakterze finansowym w przypadku finansów publicznych, gdyż nastąpi wzrost m.in. kosztów opieki zdrowotnej osób starszych (do 2060 roku koszty związane z opieką zdrowotną wzrosną do poziomu 5,4% PKB). Zjawisko starzenia się społeczeństwa współcześnie należy uznać za proces naturalny i nieuchronny, który wpisany jest w mechanizm funkcjonowania gospodarki. Jest to wyzwanie, z którym musi zmierzyć się Polska, gdyż ludzie to największy kapitał każdej gospodarki, który może przesądzić o jej konkurencyjności.

Celem niniejszego artykułu jest wskazanie najważniejszych płaszczyzn wokół problematyki wzrostu udziału osób starszych w społeczeństwie, ze szczególnym uwzględnieniem problemu międzypokoleniowej redystrybucji dochodów.

Przemiany demograficzne ludności – ogólne trendy

Demograficzne starzenie się społeczeństwa, czyli wzrost odsetka osób starszych w społeczeństwie, jest obecnie jednym z głównych wyzwań, z jakim zmierzyć musi się państwo. Należy zauważyć, że nie jest procesem nieoczekiwanym, gdyż przebiega podobnie, jak to następuje w większości państw europejskich.

Powody wzrostu liczby osób starszych w społeczeństwie są powszechnie znane. Zaliczyć należy do nich przede wszystkim wydłużenie przeciętnego trwania ludzkiego życia – fakt, iż żyjemy coraz dłużej, pociąga za sobą wiele konsekwen-

cji dla gospodarki państwa, spadek urodzeń oraz migracje. Starość należy do jednej z faz cyklu ludzkiego życia, która podlega najszybszym zmianom, stąd też od niedawna zauważalny jest nowy podział na pierwszą fazę starości, czyli tzw. młodych starych, oraz późną starość, czyli tzw. starych starych.

Obecnie za granicę starości należy uznać wiek 65 lat, co wynika z wydłużenia przeciętnego trwania ludzkiego życia oraz wydłużenia wieku emerytalnego (do niedawna bowiem wiekiem granicznym było 60 lat). Należy pamiętać, że zjawisko starzenia się społeczeństwa ma charakter nie tylko historyczny, ale także wielowymiarowy.

Na poziom starzenia się społeczeństwa bezpośrednio wpływa natężenie urodzeń. Duża liczba urodzeń ma wpływ na „odmładzanie się społeczeństwa”. Wydłużenie ludzkiego życia pogłębia zjawisko starzenia się społeczeństwa, natomiast zwiększenie przeżywalności noworodków je hamuje.

W Polsce od ponad 20 lat zauważalny jest gwałtowny spadek urodzeń, co powoduje zmniejszenie udziału grupy osób najmłodszych w strukturze społeczeństwa, podwyższając średni wiek ludności.

Na zjawisko starzenia się społeczeństwa w sposób bezpośredni wpływa wiele czynników, do których zaliczyć należy m.in.: zamożność społeczeństwa, aktywność zawodową wśród kobiet czy poziom opieki zdrowotnej i ochrony zdrowia. Starzenie się ludności, jako proces, wpływa zatem nie tylko na wymiar demograficzny, istotne staje się również ujęcie ekonomiczne i społeczne. Odzwierciedleniem tego jest wzrost zapotrzebowania na niektóre usługi (np. opieka społeczna względem osób starszych) czy zmiany struktury konsumpcji.

Zasada „podwójnego starzenia się ludności” odnosi się do polskiego społeczeństwa. Oznacza ona szybszy wzrost ludzi w wieku 75+ względem „młodych starych”, czyli osób w grupie 65–74 lata. Polska zaliczana jest tym samym do grupy państw demograficznie starych, gdzie próg demograficznej starości został przekroczony już w 1967 roku.

Próg starości demograficznej oznacza, iż osoby w wieku powyżej 60 lat i więcej stanowią 12% ludności państwa. W przypadku Polski wskaźniki te zostały przekroczone już w latach 60. ubiegłego stulecia. W związku z intensyfikacją zjawiska starzenia się społeczeństwa starość demograficzna narasta, powodując dodatkowo problemy życiowe przedstawicieli grupy najstarszej.

W Polsce osób starszych z każdym rokiem przybywa, co wymaga dodatkowej uwagi ze strony całego społeczeństwa. Polepszenie dostępu do specja-

listów, zwłaszcza z zakresu wiedzy geriatrycznej, oraz obniżenie wydatków na leki to zadania, przed jakimi stoi polityka społeczna państwa.

Tabela 1 przedstawia odsetek osób w wieku 65+ w populacji państwa oraz prognozy na kolejne lata, podkreślając, jak istotnym zjawiskiem jest proces starzenia się społeczeństwa w Polsce.

Tabela 1. Odsetek osób w wieku powyżej 65 lat w całości populacji w Polsce w latach 2000–2015 i latach 2020–2060 (prognoza)

POLSKA	2000		2010	2015	2020
	12		14	16	18
	2030	2040		2050	2060
	23	25		31	35

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Komisja Europejska, „The 2012 Ageing Report. European Economy”, www.ec.europa.eu, dostęp: 20.03.2016

Dane na lata 2000–2010 jednoznacznie pokazują, że zjawisko starzenia się społeczeństwa dotyka populację Polski. W 2000 roku odsetek osób powyżej 65 lat był najniższy (uwzględniając badany przedział czasowy), jednakże dynamika wzrostu udziału osób starszych w populacji jest wysoka – do 2015 roku nastąpił wzrost o 4 punkty procentowe (jednocześnie należy zauważyć, że udział dzieci w populacji drastycznie zmalał). Prognozy do 2060 roku pokazują jednoznacznie, że starzenie się społeczeństwa jest procesem zaawansowanym. Szacuje się, że w Polsce udział osób w wieku ponad 65 lat wzrośnie z 14% w 2010 roku do ponad 30% w 2060 roku, co oznacza wzrost o 21 punktów procentowych.

Zjawisko starzenia się społeczeństwa uważane jest za jedno z najważniejszych wyzwań XXI wieku, zarówno z perspektywy gospodarki, jak i życia społecznego. Spotęgowane jest ono gwałtownym wzrostem frakcji seniorów w ramach społeczeństwa. Z perspektywy makroekonomicznej proces starzenia się społeczeństwa określany jest jako zagrożenie o charakterze długofalowym, czyli staje się wyznacznikiem społecznego ryzyka.

Starzenie się ludności, czyli wzrost odsetka ludzi powyżej 65. roku życia, jest traktowane jako bezpośrednia konsekwencja dwóch dominujących przemian w ramach ruchu naturalnego, a mianowicie rozrodczości i umieralności. Społeczeństwo polskie przeszło bowiem zmianę reżimu reprodukcji ludności od rozrzućnej po oszczędną, charakteryzującą się niskim poziomem

rozrodczości i umieralności. Przemiany te nawiązują bezpośrednio do koncepcji przejścia demograficznego oraz występujących z nimi nieodłącznie zmian epidemiologicznych i zdrowotnych.

Podstawowym źródłem starzenia się społeczeństwa jest zmniejszenie dzietności, jednakże obecnie wiele wskazuje, że dużą rolę odgrywa także redukcja umieralności ludzi starych, przez co wzrastać będzie waga starzenia się populacji „od góry piramidy wieku”. Obecnie wskaźnik dzietności w Polsce wynosi 1,33, co uniemożliwia osiągnięcie prostej zastępowalności pokoleń (zastępowalność zapewniona jest wówczas, gdy wartość wskaźnika wynosi ponad 2,1). Sytuacja taka dodatkowo spotęgowana jest faktem, iż statystyczna Polka coraz później decyduje się na macierzyństwo.

Konsekwencje procesu starzenia się ludności mają znaczenie także z punktu widzenia obciążenia ludzi w wieku produkcyjnym osobami w wieku poprodukcyjnym (stosunek pracujących względem pobierających świadczenia emerytalne i rentowe). Dane GUS jednoznacznie wskazują, że do 2035 roku współczynnik obciążenia ekonomicznego ma zwiększyć się do 46,4 osób przypadających na 100 osób pracujących (obecnie wielkość ta wynosi 24,8). W celu zachowania obecnej wysokości świadczeń o charakterze emerytalno-rentowym spodziewać należy się wyższych obciążeń fiskalnych, jakie nakładane są na wynagrodzenia.

Próg starości demograficznej, czyli granica wieku poprodukcyjnego, w swojej istocie najczęściej nawiązuje do ekonomicznej klasyfikacji wieku. Zmiany, jakie zachodzą w tej grupie ludności, korelują z dynamiką osób aktywnych zawodowo. Dlatego też granica starzenia się odzwierciedla stopień zaawansowania zjawiska starzenia się ludności w Polsce (tabela 2).

Tabela 2. Udział osób starszych w populacji, dynamika liczby osób aktywnych zawodowo w latach 2005–2015

POLSKA	Rok	Osoby w wieku 65 lat i więcej	Osoby czynne zawodowo	Emeryci
		ludność = 100	2005 = 100	
	2005	13,0	97,6	101,8
	2010	16,2		
	2015	18,4		

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Rocznik Demograficzny GUS, Warszawa 2010

Niedostateczny wzrost nowych miejsc pracy powoduje, że liczba osób czynnych zawodowo maleje przy jednoczesnym wzroście liczby emerytów.

Zmiany struktury demograficznej ludności i ich wpływ na gospodarkę narodową stanowią przedmiot badań, który swoje fundamenty czerpie z zakresu nauk ekonomicznych. Odnoszą się one do zagadnienia gospodarki jako całości oraz nawiązują do podziału dochodu narodowego w społeczeństwie. Dodatkowo zasoby pracy biorące udział w procesie wytwórczym traktowanie są jako jeden z głównych czynników produkcji dóbr. Stąd tak istotny wpływ na prawidłowe funkcjonowanie gospodarki ma zjawisko starzenia się społeczeństwa.

Międzypokoleniowa redystrybucja dochodów

W ramach podziału dochodu narodowego istotne znaczenie ma relacja, jaka zachodzi pomiędzy wynagrodzeniami a emeryturami, gdyż w bezpośredni sposób wpływa to na czynniki związane m.in. z produktywnością zasobów pracy, poziomem wynagrodzenia, stosunkiem pomiędzy osobami w wieku produkcyjnym a poprodukcyjnym czy wielkością wierzytelności emerytalnych.

Duże znaczenie ma tu również fakt zachowania równowagi w ramach procesu podziału dochodu narodowego w części zapewniającej równość przeciętnej wartości wynagrodzenia w stosunku do kwoty, jaka podlega wypłaceniu w ramach funduszu emerytalnego.

Równowaga przy podziale dochodu narodowego, w przypadku przeznaczenia jego części na spożycie, zapewniona zostaje poprzez równość w relacji pomiędzy przeciętnym wynagrodzeniem a przeciętną kwotą, jaka wypłacana jest z funduszy emerytalnych. W sytuacji jednoczesnego przekroczenia dynamiki wynagrodzeń i dynamiki emerytur suma siły nabywczej dochodów zarówno z pracy, jak i emerytur przekracza ukształtowany wcześniej wolumen PKB, wymuszając konieczność równoważenia podziału PKB.

Procesy, jakie wówczas zachodzą, wprowadzają nowe relacje względem produktywności pracy, osiąganych wynagrodzeń i wypłacanych emerytur, w konsekwencji ustalając nowe proporcje podziału dochodu narodowego. W gospodarce rynkowej ma bowiem zastosowanie równowaga wynagrodzeń i emerytur, przy badaniu wskaźników dynamiki tych dwóch parametrów.

Postępujący w Polsce proces starzenia się społeczeństwa uzasadnia potrzebę zbadania skutków tego zjawiska, chociażby z punktu widzenia problemu

międzypokoleniowych transferów podziału dochodu narodowego. Prognozy ludności jednoznacznie pokazują, że do 2035 roku nastąpią głębokie zmiany w proporcjach ludności w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym (według prognoz do 2035 roku relacja ta zmniejszy się prawdopodobnie do 2,15). Przyjmując założenie zwiększenia poziomu zatrudnienia oraz zmniejszenia proporcji pomiędzy osobami aktywnymi zawodowo a osobami w wieku poprodukcyjnym, zakładać można kierunek możliwych zmian. Przykładowe relacje przedstawione zostały w tabeli 3.

Tabela 3. Ludność w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym w Polsce w latach 2015–2035

	Lata		
	2015	2025	2035
Pracujący (w tys.)	13 045	12 975	12 443
Emeryci (w tys.)	6642	8097	8696
Stosunek pracujący/emeryci	1,96	1,6	1,43
Ludność w wieku produkcyjnym	23 718	21 625	20 739
Ludność w wieku poprodukcyjnym	7380	8997	9662
Relacja: produkcyjny/poprodukcyjny	3,21	2,4	2,15
Proporcja liczby emerytów do osób w wieku poprodukcyjnym	0,9	0,9	0,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Roczniki Statystyczne GUS, Prognoza ludności do 2035 roku, Warszawa, 2015

Dane GUS pokazują, że do 2030 roku współczynnik obciążenia ekonomicznego wzrośnie do 43,7 osób w wieku poprodukcyjnym, przypadających na 100 osób pracujących. Oznaczać to będzie, że aby utrzymać wysokość świadczeń emerytalnych i rentowych, a także odpowiedni poziom opieki zdrowotnej, który dotyczy przede wszystkim osób starszych, niezbędne okaże się zwiększenie obciążeń fiskalnych nakładanych na wynagrodzenia.

Demograficzne starzenie się społeczeństwa w sposób bezpośredni wpływa także na wzrost wydatków z tytułu emerytur w ramach PKB. Powstaje tym samym problem związany z dokonaniem podziału dochodów realnych w relacji międzypokoleniowej.

Zmiany produktywności pracy oraz potrzeby rozwojowe, jakie ma gospodarka, odzwierciedlają tzw. pole konsensusu społecznego w sprawie podziału docho-

dów pomiędzy osobami czynnymi zawodowo a osobami starszymi. W społeczeństwie starzejącym się wypracowanie konsensusu społecznego jest trudne do osiągnięcia (nawet w sytuacji odpowiedniego wzrostu gospodarczego).

Zwiększenie produktywności nieodłącznie związane jest z przeprowadzaniem procesów modernizacyjnych w gospodarce państwa, czego nieodłącznym elementem jest zwiększenie inwestycji oraz dokonanie przeobrażeń w ramach struktury zawodowej ludności. Przeprowadzenie zmian w warunkach występowania zjawiska starzenia się społeczeństwa napotyka szereg barier.

Zwiększenie produktywności, bez uwzględnienia wzrostu realnych dochodów pracowników, prowadzić może do powstania napięć społecznych, bowiem stagnacja dochodów pracowników osłabia przypisaną im motywacyjną funkcję. Wprowadzenie jakichkolwiek zmian w ramach transferów społecznych (przy wykorzystaniu istniejących możliwości ekonomicznych), polegających np. na ich zmniejszeniu względem liczby dzieci i jednoczesnym zwiększeniu w celu zachowania odpowiedniego poziomu realnych emerytur, staje się praktycznie niewykonalne, chociażby ze względu na stale rosnące wydatki przekazywane na ochronę zdrowia czy świadczenia społeczne względem ludzi starszych.

Problem odzyskiwania wiarygodności emerytalnych w warunkach intensyfikacji procesu starzenia się społeczeństwa doprowadzić może do powstania konfliktów społecznych i rozluźnienia więzi społecznych.

Transfer międzypokoleniowy występujący w państwie oznacza dobro wspólne, dlatego też konieczne jest zastosowanie takiego modelu, który umożliwi spłacanie tych wiarygodności, zapewniając jednocześnie godziwy poziom życia osób starszych. Zrealizowanie tych założeń wymaga jednakże przestrzegania określonych reguł ekonomicznych, jakie rządzą gospodarką. Sprostanie tym wymaganiom, w sytuacji starzenia się społeczeństwa, uzależnione jest od właściwego ukształtowania umowy społecznej i konsensusu w ramach redystrybucji dochodów (Szukalski, 2002).

Możliwości, jakie mogą wystąpić w tym zakresie, są wysoko zdeterminowane relacją dynamiki liczby osób z grupy aktywnych zawodowo względem ogólnej liczby emerytów w społeczeństwie oraz wolumenu dochodu narodowego. Tym samym konieczne jest zastosowanie reguł podziału dochodu narodowego pomiędzy osobami w wieku produkcyjnym a poprodukcyjnym, który zapewniłby poziom realnych dochodów wpływający na odpowiedni poziom życia seniorów.

Podsumowanie

Zjawisko starzenia się społeczeństwa jest zagadnieniem uniwersalnym, gdyż ludzie starzeli się zawsze. Jednakże w ostatnich latach intensywność tego zjawiska znacznie wzrosła, zwłaszcza w państwach wysoko rozwiniętych, przez co obecnie traktowane jest ono jako jedno z największych wyzwań, z jakim zmierzyć musi się gospodarka państwa.

Paradoksalnie problemem jest nie tyle fakt zwiększenia liczby osób starszych w populacji, co wzrost jej udziału w strukturze ludności, czemu towarzyszy spadek udziału najmłodszych grup wiekowych w strukturze demograficznej społeczeństwa.

Granica wieku emerytalnego, która ustalona została już w XIX wieku, przetrwała do dnia dzisiejszego, a nawet uległa wydłużeniu w związku z wydłużeniem przeciętnej długości życia. Zwiększenie odsetka osób starszych w populacji jest wskaźnikiem postępu cywilizacyjnego oraz poprawności jakości życia. Konsekwencje tych zmian oznaczają wzrost współczynnika obciążenia ekonomicznego – stosunek osób pobierających świadczenia z budżetu państwa, przypadających na 100 osób pracujących.

System emerytalny i świadczenia nie stanowią zachęty do posiadania dużej liczby dzieci, co ma negatywny wpływ na wskaźnik urodzeń. Fakt przeznaczania części bieżących dochodów na ich pokrycie w znacznym stopniu ogranicza szanse na utrzymanie dzieci. Tym samym ochrona ubezpieczeniowa realizowana przez państwo staje się podstawą zmiany modelu rodziny, potęgując spadek liczby urodzeń.

Zmieniająca się sytuacja demograficzna staje się wyzwaniem dla państwa, zwłaszcza z punktu widzenia problemu z niedostatecznym zaspokojeniem potrzeb osób starszych, zarówno materialnym, jak i medycznym.

Finansowanie emerytur, opieki zdrowotnej i długoterminowej w związku ze starzeniem się społeczeństwa wymaga dużych środków, jakie wymagane będą w dłuższej perspektywie czasowej (ważne jest podejmowanie decyzji, które umożliwiłyby łagodzenie niekorzystnych dla gospodarki zmian).

Problematyka zmian struktury demograficznej, ze szczególnym uwzględnieniem zjawiska starzenia się społeczeństwa, to problem, z którym musi zmierzyć się cały kraj. Deficyt ludności pociąga bowiem za sobą liczne problemy w sferze gospodarczej państwa. Niezbędne jest dogłębne poznanie badanego zjawiska, gdyż problem zmian demograficznych ma istotne znaczenie zarówno dla teorii, jak i praktyki gospodarczej.

Bibliografia

- Balcerzak-Paradowska B. (2008). *Starzenie się ludności wyzwaniem dla polityki społecznej i rodzinnej*, „Konsekwencje ekonomiczne i społeczne starzenia się społeczeństwa”, Komitet Prognoz Polska 2000 Plus, Warszawa.
- Błądowski P. (2012). *Starzenie się jako problem społeczny. Perspektywy demograficznego starzenia się społeczeństwa ludności Polski do 2035 roku*. W: M. Mossakowska, A. Więcek, P. Błądowski (red.), *Aspekty medyczne, psychologiczne, socjologiczne i ekonomiczne starzenia się ludzi w Polsce*, Termedia Wyd. Medyczne, Poznań.
- Esping-Andersen G. (2010). *Spoleczne podstawy gospodarki postindustrialnej*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP w Warszawie, Warszawa.
- Kaja J. (1999). *Polityka gospodarcza. Wstęp do teorii*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
- Komisja Europejska (2009). *Report: Economic and budgetary projections for the EU-27 Member States (2008–2060)*. Aneks statystyczny o Polsce.
- Mruk H. (2003). *Analiza rynku*, PWE, Warszawa.
- Piech K. (2000). *Metodologiczne aspekty polityki gospodarczej*, „Polityka Gospodarcza” nr 3.
- Rączaszek A. (2012). *Demograficzne uwarunkowania rozwoju gospodarczego*, Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice.
- Szukalski P. (2002). *Proces starzenia się ludności a sprawiedliwość i równość między-pokoleniowa*. W: J.T. Kowaleski, P. Szukalski (red.), *Proces starzenia się ludności – potrzeby i wyzwania*, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.